

Beoordeling beschermde soorten Ecoduct A1, Gooi

Quick scan in het kader van de Flora- en faunawet

D. Emond
G.J. Brandjes

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Beoordeling beschermde soorten Ecoduct A1, Gooi

Quick scan in het kader van de Flora- en faunawet

D. Emond
G.J. Brandjes

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

opdrachtgever: Rijkswaterstaat Noord-Holland

25 september 2006
rapport nr. 06-157

Status uitgave: eindrapport
Rapport nr.: 06-157
Datum uitgave: 25 september 2006
Titel: Beoordeling beschermde soorten Ecoduct A1, Gooi
Subtitel: Quick scan in het kader van de Flora- en faunawet
Samenstellers: Drs. D. Emond
Drs. G.J. Brandjes
Aantal pagina's inclusief bijlagen: 32
Project nr.: 06-421
Projectleider: Drs. G.J. Brandjes
Naam en adres opdrachtgever: Rijkswaterstaat Noord-Holland
Postbus 3119, 2001 DC Haarlem
Referentie opdrachtgever: Orderbon nr. 4500050806 dd. 21 juli 2006
Akkoord voor uitgave: Directeur Bureau Waardenburg bv
drs. A.J.M. Meijer

Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Rijkswaterstaat Noord-Holland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2001.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

Voorwoord en leeswijzer

Rijkswaterstaat Noord-Holland is voornemens om over de A1 en de Naarderstraat in de gemeenten Laren en Blaricum een ecoduct te realiseren. Hierbij zal rekening gehouden moeten worden met het huidige voorkomen van soorten planten en dieren die beschermd zijn krachtens de Flora- en faunawet.

Rijkswaterstaat Noord-Holland heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om een *quick scan* naar beschermde soorten rondom het geplande ecoduct uit te voeren. In dit rapport wordt verslag gedaan van de bevindingen.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

G.J. Brandjes	projectleiding, veldwerk
D. Emond	veldwerk, rapportage.

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en vrijetijdsbesteding gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het Kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem is ISO gecertificeerd.

Vanuit Rijkswaterstaat Noord-Holland werd de opdracht begeleid door de heer E. Van Langen.

Leeswijzer

Ontheffing moet worden aangevraagd voor de eekhoorn. De informatie die benodigd is voor de onderbouwing van de aanvraag voor ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet, kan op de volgende plaatsen in dit rapport worden gevonden:

- A. De verwachte effecten van de ingreep op deze soorten: § 2.5.
- B. De gevolgen voor de staat van instandhouding van deze soorten (populatie-niveau): § 2.5.
- C. De onderzoeksmethodiek: § 1.2.
- D. De bij dit project betrokken onderzoekers staan in het voorwoord vermeld. Bureau Waardenburg heeft een kwaliteitsborgingssysteem en is ISO-gecertificeerd. Bureau Waardenburg garandeert de kwaliteit van het onderzoek.
- E. De resultaten van het veldonderzoek: § 2.5. De datum van het veldbezoek is vermeld in § 1.2.
- F. De functie van het plangebied voor de soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd: zie onder A. hierboven.
- G. De mate waarin de soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd in het verleden in het plangebied voorkwamen: zie onder A. hierboven. De bij ons bekende bronnen zijn vermeld in § 1.5.
- H. De (tijdelijke en blijvende) gevolgen van de voorgenomen activiteiten op de habitats van de relevante soorten: zie onder A. hierboven.
- I. Mitigerende maatregelen: § 3.2.

- J. Compenserende maatregelen: zijn beschreven in § 3.2 en het projectplan.
- K. Waar en wanneer de compenserende maatregelen worden uitgevoerd: zie § 3.2 en het projectplan.

Inhoud

Voorwoord en leeswijzer	3
Inhoud	5
1 Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding en doel	7
1.2 Aanpak <i>quick scan</i>	7
1.3 Het plangebied	8
1.4 Voorgenomen ingreep en mogelijke effecten	9
1.5 Bronnenonderzoek	11
2 Effectbeoordeling	13
2.1 Flora	13
2.2 Vissen	13
2.3 Amfibieën	13
2.4 Reptielen	14
2.5 Bodemgebonden zoogdieren	15
2.6 Vleermuizen	16
2.7 Vogels	18
2.8 Beschermde soorten ongewervelden	18
2.9 Beschermde gebieden	20
3 Conclusies en aanbevelingen	21
3.1 Conclusies	21
3.2 Aanbevelingen	22
4 Literatuur	25
Bijlage 1 Wettelijk kader	27
B1.1 Inleiding	27
B1.2 Flora- en faunawet	27
B1.3 Natuurbeschermingswet 1998	29
B1.4 Rode lijsten	32
B1.5 Ecologische Hoofdstructuur	32

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Bij de uitvoering van de voorgenomen realisatie van een ecoduct over de A1 en Naarderstraat in de gemeenten Laren en Blaricum zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van krachtens de Flora- en faunawet beschermde soorten planten en dieren. Als de voorgenomen ingreep naar verwachting leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet moet worden verkregen. Bovendien dient rekening te worden gehouden met eventuele effecten op beschermde natuurgebieden.

De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een *quick scan* naar beschermde soorten. Deze rapportage geeft antwoord op de volgende vragen:

- Welke beschermde soorten zijn in het plangebied aanwezig en/of kunnen in het plangebied verwacht worden?
- Welke functie heeft het plangebied voor de aanwezige beschermde natuurwaarden?
- Welke effecten op beschermde natuurwaarden heeft de ingreep?
- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd?
- Is nader onderzoek nodig?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde natuurwaarden?

Deze rapportage kan dienst doen bij de onderbouwing van de ontheffingsaanvraag ex artikel 75 in het kader van de Flora- en faunawet.

1.2 Aanpak *quick scan*

De *quick scan* betreft een beoordeling van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de te verwachten effecten van de voorgenomen ingreep op beschermde soorten en gebieden. De *quick scan* vindt plaats op grond van:

- Bronnenonderzoek.
- Terreinbezoek.
- *Expert judgement*.

Bronnenonderzoek

Het bronnenonderzoek gaat uit van bestaande en beschikbare gegevens. Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen, is het Natuurloket op internet (www.natuurloket.nl) bezocht en zijn diverse verspreidingsatlassen van

relevante soortgroepen en (jaar)verslagen van Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Terreinbezoek

Het plangebied 'Ecoduct A1' is op 25 juli 2006 bezocht. Tijdens het terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, hollen, uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten.

Expert judgement

De *quick scan* is een momentopname en kan slechts in beperkte mate uitsluitel geven over de afwezigheid van soorten. De *quick scan* betreft geen veldinventarisatie. Een veldinventarisatie omvat verscheidene opnamerondes die seizoensgebonden zijn en volgens standaardmethoden worden uitgevoerd. Daarom is *expert judgement* nodig om de geschiktheid van het plangebied voor mogelijk voorkomende soorten te beoordelen. Als de beschikbare gegevens onvoldoende houvast bieden om tot een goede beoordeling te komen, zal dit expliciet worden aangegeven.

1.3 Het plangebied

Het plangebied is gelegen aan de A1, ter hoogte van het ziekenhuis Gooi-Noord en het asielzoekerscentrum Crailo (figuur 1). Het gebied ten westen van de A1 sluit aan op het oude Staatsnatuurmonument de Bussumer- en Westerheide, dat beheerd wordt door het Goois Natuurreservaat. Ter hoogte van de A1 bestaat de vegetatie uit een gemengd bos met grove den, Amerikaanse vogelkers, Amerikaans krentenboompje en enkele vrij grote beuken. Door een beperkt lichtaanbod heeft zich een slechte onderbegroeiing ontwikkeld met algemene soorten als grote brandnetel en braam aan de randen. Parallel aan de A1 loopt een ventweg, beide wegen worden van elkaar gescheiden door een groenstrook bestaande uit jonge eiken en braam (foto 1).

Foto 1. Ventweg ten westen van de A1.

Het terrein tussen de A1 en de Naarderstraat bestaat uit een open bos met algemene soorten als berk en enkele forse eiken en beuken. Op het terrein staat een groot woonhuis omgeven door een tuin, voornamelijk bestaande uit gecultiveerde soorten als rododendron en diverse coniferen.

Foto 2. Het ziekenhuisterrein ten oosten van de Naarderstraat.

Het ziekenhuisterrein bestaat grotendeels uit een parkeerplaats die aansluit op een bosperceel (foto 2). Langs de Naarderstraat staan enkele grote beuken met scheuren en holten. De vegetatie in het bosperceel bestaat uit grove den, tamme kastanje, eik, fijnspar en vlier. De onderbegroeiing is humusrijk en bestaat enkel uit lelietje-der-dalen en grote brandnetel. Er liggen veel takkenrillen en boomstammen.

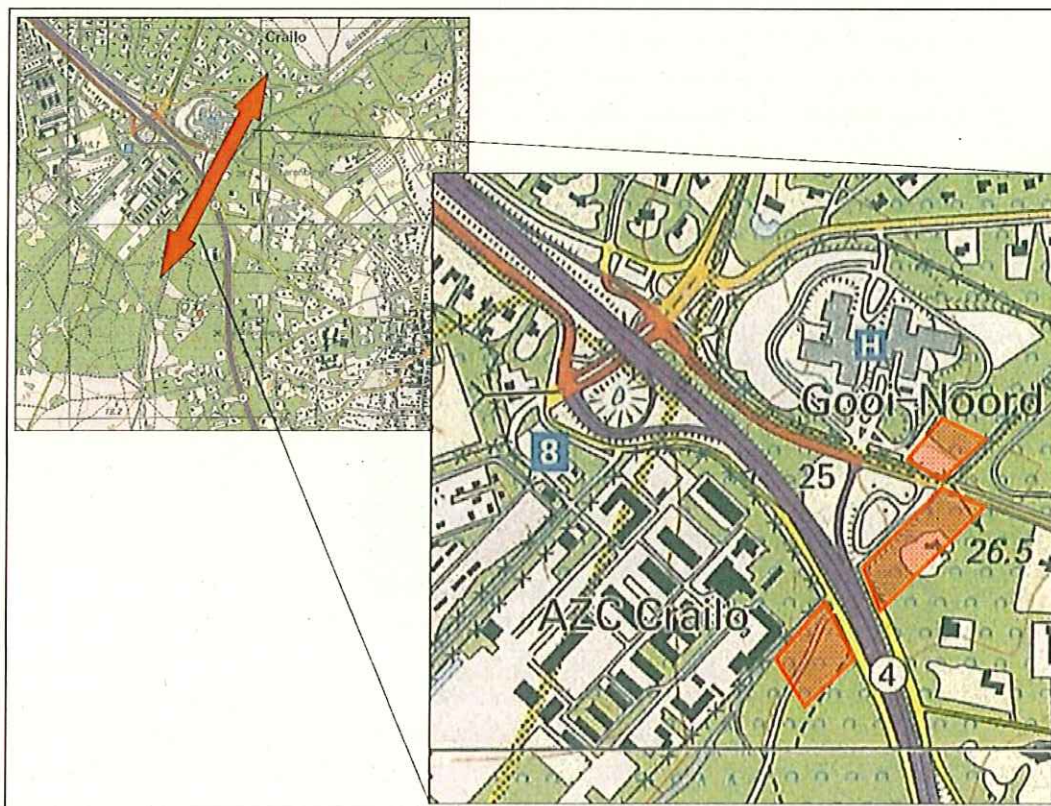
1.4 Voorgenomen ingreep en mogelijke effecten

Het plangebied maakt deel uit van het Staatsnatuurmonument Bussumer- en Westerheide in de gemeenten Hilversum en Laren (Ministerie van LNV, N87-4340, 15 april 1987). Dit heeft tot gevolg dat een vergunning is vereist voor werkzaamheden die schadelijk zijn voor het natuurschoon of voor de natuurwetenschappelijke betekenis van een beschermd Staatsnatuurmonument.

De effecten op beschermde soorten zijn beoordeeld op basis van de voorgenomen ingreep. Uitgangspunt hiervoor zijn:

- Verwijderen van vegetatie ter hoogte van het geplande grondverzet.
- Slopen van het woonhuis op de Naarderstraat 93.
- Aanbrengen van grondlichamen en ecoduct.

Deze ingreep kan omschreven worden als ingreep in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. De ingreep wordt niet uitgevoerd volgens een door de minister goedgekeurde gedragscode. Voor het uitvoeren van de ingreep geldt een vrijstelling van soorten in tabel 1 (zie Bijlage 1).

Figuur 1. Overzichtskaart en detaillering van het plangebied 'Ecoduct A1' met deelgebieden.

De volgende mogelijke effecten worden in dit rapport beoordeeld:

- Verlies van areaal / biotoop.
- Verstoring door beweging, licht en geluid gedurende de werkzaamheden.
- Verstoring door beweging, licht en geluid in de gebruiksfase.
- Versnippering.

In deze *quick scan* worden de volgende (mogelijke) effecten buiten beschouwing gelaten:

- Trillingen.
- Hydrologische veranderingen.
- Recreatie.

Als er reden is te veronderstellen dat deze effecten kunnen leiden tot het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet dan wel van de Natuurbeschermingswet 1998, zal dat expliciet worden vermeld. In andere gevallen wordt aangenomen dat deze effecten zodanig beperkt zijn, dat ze voor de beoordeling van het onderhavige plan of project niet van belang zijn.

1.5 Bronnenonderzoek

Het plangebied 'Ecoduct A1' ligt in het kilometerhok x:142 / y:475. Een eerste indruk van mogelijk aanwezige beschermde soorten geeft het Natuurloket (www.natuurloket.nl zie tabel 1.1). Het plangebied beslaat met een oppervlak van 0,15 ha 15 % van het kilometerhok waarvan brongegevens beschikbaar zijn.

Uit de gegevens van het Natuurloket blijkt dat alleen de soortgroep vaatplanten 'goed' onderzocht is. Uit het kilometerhok zijn drie Tabel 1 soorten en zes Rode Lijst-soorten bekend. De overige soortgroepen zijn 'matig' tot 'niet onderzocht'. Van de soortgroep amfibieën zijn twee Tabel 1 soorten bekend, van de reptielen is één Tabel 2-3 soort bekend. Gezien de beperkte beschikbaarheid van gegevens bij het Natuurloket zijn deze niet opgevraagd.

Tabel 1. *Rapportage Natuurloket voor kilometerhok x:142 / y:475.*
FF1 = Flora- en faunawet categorie 1 (vrijstelling); FF23 = Flora- en faunawet categorie 2 of 3 (strik(er) beschermd); H/V = Habitatrichtlijn / Vogelrichtlijn; RL = Rode lijst.

Soortgroep	FF1	FF23	H/V	RL	Volledigheid	Detail	Actualiteit
Vaatplanten	3	-	-	6	goed		1975-1990
Mossen	-	-	-	-	niet onderzocht		1996-2006
Korstmossen	-	-	-	-	niet onderzocht		1996-2006
Paddenstoelen	-	-	-	10	redelijk	0%	1990-2005
Zoogdieren	-	-	-	-	niet onderzocht		1995-2005
Broedvogels	-	-	-	-	niet onderzocht		1994-2005
Watervogels	-	20	12	-	matig	0%	96/97-03/04
Reptielen	-	1	-	1	matig	51-100%	1991-2005
Amfibieën	2	-	-	-	slecht	51-100%	1991-2005
Vissen	-	-	-	-	niet onderzocht		1991-2005
Dagvlinders	-	-	-	-	niet onderzocht		1995-2005
Nachtvinders	-	-	-	-	niet onderzocht		1980-2005
Libellen	-	-	-	-	niet onderzocht		1991-2005
Sprinkhanen	-	-	-	-	niet onderzocht		1991-2005
Overige ongewervelden	-	-	-	-	niet onderzocht		1991-2005

Om een zo goed beeld te krijgen van in de regio voorkomende beschermde soorten is gebruik gemaakt van openbaar toegankelijke en betrouwbare bronnen, waaronder verspreidingsatlassen, recente artikelen en internetsites (zie literatuurlijst).

2 Effectbeoordeling

2.1 Flora

Voorkomen en functie

In de regio komen voor zover bekend de volgende beschermde soorten planten voor: grasklokje, grote kaardebol en kleine maagdenpalm (Van der Meijden, 1998). Van deze soorten is in het plangebied lokaal geschikt habitat aanwezig. Tijdens het veldbezoek zijn echter geen van deze soorten, alsmede andere beschermde soorten, daadwerkelijk waargenomen. Het in de regio bekende grasklokje, de grote kaardebol en kleine maagdenpalm zijn niet aangetroffen en worden dan ook niet in het plangebied verwacht (omdat het plangebied vlakdekkend is onderzocht). Op basis van het veldbezoek worden geen andere beschermde soorten verwacht.

Effecten en ontheffing

Er worden geen verbodsbepalingen jegens beschermde planten overtreden.

2.2 Vissen

Voorkomen en functie plangebied

In het plangebied zijn geen wateren aanwezig. Beschermde vissoorten zijn daarom niet aanwezig in het plangebied.

Effecten en ontheffing

Er worden geen verbodsbepalingen jegens beschermde vissen overtreden.

2.3 Amfibieën

Voorkomen en functie plangebied

De volgende beschermde soorten amfibieën zijn uit de regio bekend en zouden op grond van hun verspreiding in het plangebied kunnen voorkomen: kleine watersalamander, gewone pad, bastaardkikker en mogelijk bruine kikker (RAVON, 1999; Brandjes & Langendorff, 2004; RAVON, 2005). Tijdens het veldbezoek zijn echter geen beschermde soorten amfibieën waargenomen.

In het plangebied vindt geen voortplanting plaats van de genoemde soorten door het ontbreken van wateren. De bastaardkikker wordt niet in het plangebied verwacht door het ontbreken van geschikt habitat. Voor de overige soorten bevat het plangebied geschikt landhabitat (met name het ziekenhuisterrein) en kan het plangebied als overwinteringsplaats fungeren. Het plangebied heeft naar verwachting een beperkte betekenis voor deze soorten. In de omgeving van het plangebied liggen weliswaar enkele tuinvijvers (in de villawijken Larenberg, Steenberg en Crailo), maar direct rond

deze vijvers is eveneens volop geschikt landhabitat aanwezig in de vorm van rijk begroeide tuinen).

Bij uitvoering van de werkzaamheden kan rekening worden gehouden met het voorkomen van de genoemde soorten. Hiervoor worden aanbevelingen gedaan in § 3.2.

Effecten en ontheffing

De ingreep kan naar verwachting leiden tot een beperkt verlies van overwinteringsgebied van de kleine watersalamander, gewone pad en bruine kikker. Dit heeft geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van deze soorten; het aantal dieren dat met de ingreep gemoeid is, zal relatief klein zijn. De voorgenomen ingreep zal naar verwachting niet leiden tot verstoring (met wezenlijke invloed) van deze soorten indien mitigerende maatregelen worden getroffen.

Voor de gewone pad, kleine watersalamander en bruine kikker geldt in het kader van de Flora- en faunawet een vrijstelling. Voor geen van de genoemde soorten hoeft ontheffing te worden aangevraagd. De gunstige staat van instandhouding komt door de ingreep niet in het geding.

Tabel 2.3 Voorkomen van en effecten op beschermde soorten amfibieën.

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke verbodsbepalingen overtreden?
kleine watersalamander, gewone pad en bruine kikker	mogelijk	verlies overwintersgebied	artikel 11.

2.4 Reptielen

Voorkomen en functie plangebied

De volgende beschermde soorten reptielen zijn uit de regio bekend en zouden in het plangebied kunnen voorkomen: levendbarende hagedis en ringslang (RAVON 1999; 2005).

Tijdens het veldbezoek zijn geen (sporen van) beschermde soorten reptielen gevonden. De levendbarende hagedis en ringslang worden niet in het plangebied verwacht door het ontbreken van geschikt habitat. Het voorkomen van de levendbarende hagedis is bekend van de omliggende heidegebieden. Deze soort wordt veel langs bosranden aangetroffen en verder in (relatief vochtige) vegetaties van pijpenstrootje, langs wegen en bospaden en rond vennen en poelen. Grote structuurdiversiteit is echter eveneens vereist ten behoeve van dekking en aanwezigheid van voldoende voedsel (Günther, 1996). Het plangebied voldoet niet in voldoende mate aan deze habitateisen.

Waarnemingen van de ringslang zijn regionaal vooral bekend van de 's-Gravelandsche landgoederenzone tussen Bussum en Hilversum en van de Gooise Noordflank (o.a. www.waarneming.nl). De soort geeft de voorkeur aan heldere wateren met dichtbegroeide oevers in een structuurrijke omgeving (Günther, 1996). Dit ontbreekt in het plangebied en daarom wordt de ringslang niet in het plangebied verwacht. De zandhagedis komt regionaal gezien uitsluitend nog voor op de Limitische Heide (geïsoleerd gelegen op 3,5 km ten noorden van het plangebied), incidentele (ongeverifieerde) meldingen elders in het Gooi uitgezonderd (informatie Meetnet Reptielen).

Effecten en ontheffing

Er worden geen verbodsbepalingen jegens beschermde reptielen overtreden.

2.5 Bodemgebonden zoogdieren

Voorkomen en functie plangebied

De volgende beschermde soorten bodemgebonden zoogdieren zijn uit de regio bekend en kunnen in het plangebied voorkomen: dwergspitsmuis, hermelijn, bosspitsmuis, huisspitsmuis, wezel, ree, aardmuis, veldmuis, dwergmuis, bosmuis, eekhoorn, haas, konijn en rosse woelmuis (Broekhuizen *et al.*, 1992).

Tijdens het veldbezoek zijn sporen gevonden van de volgende soorten: konijn, bosmuis, rosse woelmuis, mol en eekhoorn. Het plangebied fungeert als leefgebied voor konijn, bosmuis, mol en rosse woelmuis. Van de eekhoorn is bekend dat deze meerdere nesten maakt die afwisselend in verschillende jaargetijden gebruikt worden. Tijdens het veldbezoek is één nest gevonden op het ziekenhuisterrein. In het gebied ten westen van de A1 zijn meerdere oude, vervallen nesten gevonden die vrijwel zeker van eekhoorn zijn geweest. Het plangebied is onderdeel van het leefgebied van de eekhoorn.

Voor de overige soorten die uit de regio bekend zijn, geldt dat het plangebied in potentie kan fungeren als (onderdeel van het) leefgebied. Het plangebied heeft voor deze soorten echter een marginale betekenis, enerzijds omdat het gebied relatief klein is en anderzijds omdat het slechts ten dele optimaal habitat voor de genoemde soorten bevat.

Bij uitvoering van de werkzaamheden kan rekening worden gehouden met de aanwezigheid van de genoemde soorten. Hiervoor worden aanbevelingen gedaan in § 3.2.

Effecten en ontheffing

Over het algemeen geldt dat de realisatie van een ecoduct positief is voor alle soorten die in het plangebied kunnen voorkomen. Op individueel niveau kan voor een aantal soorten (bosmuis, mol, rosse woelmuis, overige muizensoorten) echter een negatief effect optreden. Dit heeft geen effect op de gunstige staat van instandhouding omdat het aantal dieren dat met de ingreep gemoeid is, relatief laag is. Voor de soorten waarvan het plangebied onderdeel van het leefgebied is (eekhoorn, ree, wezel en vos),

zal de ingreep slechts een marginaal en tijdelijk effect hebben. De ingreep heeft daarom geen effect op de gunstige staat van instandhouding. Voor alle genoemde soorten – met uitzondering van eekhoorn – geldt een vrijstelling in het kader van de Flora- en faunawet.

Voor de eekhoorn geldt dat de ingreep naar verwachting zal leiden tot het vernietigen van een deel van het leefgebied. Dit heeft geen effect op de gunstige staat van instandhouding van de soort. De eekhoorn komt wijdverbreid en aaneengesloten voor in het omliggende gebied. Hierdoor is de betekenis van het plangebied ten opzichte van het totale geschikte habitat in de regio verwaarloosbaar. Wel dient tijdens de werkzaamheden rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van de eekhoorn in het plangebied. Hiervoor worden aanbevelingen gedaan in § 3.2.

De voorgenomen ingreep zal naar verwachting niet leiden tot verstoring (met wezenlijke invloed) van alle genoemde soorten, omdat de verstoring slechts tijdelijk is. Door de ingreep worden verbodsbepalingen overtreden voor de eekhoorn. Voor de overige soorten geldt een vrijstelling in het kader van de Flora en faunawet. Ontheffing moet worden aangevraagd voor de eekhoorn.

Tabel 2.5 Voorkomen van en effecten op beschermde soorten bodemgebonden zoogdieren.

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke verbodsbepalingen overtreden?
konijn, bosmuis, mol en rosse woelmuis	zeker	verlies leefgebied en vernietiging individuen	artikel 11
eekhoorn	zeker	vernietiging vaste rust- en verblijfplaats	artikel 11

2.6 Vleermuizen

Voorkomen en functie plangebied

De volgende beschermde soorten vleermuizen zijn uit de regio (5 x 5 km) bekend en kunnen in het plangebied voorkomen: watervleermuis, meervleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis (Limpens *et al.*, 1997).

Tijdens het veldbezoek is een kolonieboom (dode berk; zie foto voorkaft) van de rosse vleermuis gevonden in het middengedeelte tussen de A1 en de Naarderweg. Het plangebied fungeert als (onderdeel van het) leefgebied voor deze soort.

Op basis van het veldbezoek wordt het plangebied tevens geschikt geacht als onderdeel van leefgebied voor de overige vleermuissoorten die uit de regio bekend zijn, met uitzondering van de meervleermuis. De meervleermuis verblijft voornamelijk in

rijtjeshuizen en foerageert boven het water; beide opties zijn niet van toepassing in het plangebied. In het woonhuis (middengedeelte) zijn mogelijk verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aanwezig. De grote loofbomen (met name aanwezig op het ziekenhuisterrein) kunnen 's zomers fungeren als koloniebomen voor watervleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis. Daarnaast is het plangebied jachtgebied voor een klein aantal gewone dwergvleermuizen (persoonlijke waarneming G.J. Brandjes), vliegt een enkele rosse vleermuis regelmatig over het plangebied (persoonlijke waarneming G.J. Brandjes) en jagen mogelijk nog andere soorten vleermuizen regelmatig (gewone grootoorvleermuis) dan wel incidenteel (ruige dwergvleermuis en laatvlieger) in het plangebied. Het plangebied bevat tevens in potentie geschikte paarlocaties (bomen met spleten en holten) voor ruige dwergvleermuis en in mindere mate rosse vleermuis. Paarterritoria zijn echter onder ideale waarneemomstandigheden en in de goede tijd (september 2006) niet in het plangebied vastgesteld (persoonlijke waarneming G.J. Brandjes).

Effecten en ontheffing

Het plangebied bevat een (deel van een cluster van) verblijfplaats(en) van rosse vleermuis en geschikt foerageergebied voor diverse soorten vleermuizen (waarvan gewone dwergvleermuis reeds is vastgesteld). Paarterritoria van vleermuizen ontbraken in september 2006. Om de exacte betekenis van het plangebied voor vleermuizen nader te bepalen is aanvullend onderzoek nodig in het daartoe geëigende seizoen (april-september). Op basis van het aanvullende onderzoek is het mogelijk een uitspraak te doen over effecten en bijbehorende ontheffing(en).

Tabel 2.6 Voorkomen van en effecten op vleermuizen.

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke verbodsbepaling en overtreden?
rosse vleermuis	zeker	verstoren verblijfplaats	artikel 11
watervleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis	mogelijke verblijfplaatsen in woonhuis nr. 93 en boomholten	onbekend: nader onderzoek nodig	-
gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis	(mogelijk) foerageergebied	(deels) onbekend: nader onderzoek nodig	-

2.7 Vogels

Voorkomen en functie

In het plangebied kunnen betrekkelijk algemene soorten broedvogels van bossen worden verwacht. Volgens de broedvogelatlas (SOVON, 2002) komen in de regio de volgende broedvogels van de Rode Lijst voor, waarvoor in het plangebied in principe geschikt broedhabitat aanwezig is: ransuil, grauwe vliegenvanger, matkop en groene specht. Het plangebied heeft geen significante betekenis voor winter- en watervogels.

Tijdens het veldbezoek zijn geen soorten van de Rode Lijst waargenomen. Wel zijn algemene soorten waargenomen zoals boomklever, winterkoning, koolmees en grote bonte specht. Tijdens het veldbezoek is gelet op opvallende nesten en horsten in bomen (van bijvoorbeeld kraaiachtigen en roofvogels). Deze zijn niet aangetroffen, wél zijn op het ziekenhuisterrein enkele (lege) nestkasten aangetroffen.

Het plangebied fungeert als broedgebied voor een aantal algemene soorten als winterkoning en grote bonte specht en mogelijk voor de Rode Lijst-soort grauwe vliegenvanger. De betekenis voor deze soort zal gering zijn vanwege de beperkte omvang van het plangebied ten opzichte van het vele geschikte broedhabitat voor deze soort in de omgeving. Oude nesten van ransuil en gebruikte nestbomen van groene specht zijn niet gevonden. Ransuil, matkop en groene specht komen mogelijk wel incidenteel in het plangebied voor. Het terrein kan bijvoorbeeld deel van het foerageergebied van deze soorten zijn.

Effecten, mitigatie, ontheffing

Indien de werkzaamheden plaatsvinden buiten het broedseizoen vindt geen overtreding van de Flora- en faunawet plaats. Het aanvragen van een ontheffing is dan niet nodig. Zie § 3.2 voor aanbevelingen aangaande mitigerende maatregelen.

Door de ingreep komt de gunstige staat van instandhouding van grauwe vliegenvanger niet in het geding omdat het hooguit om twee of drie broedparen gaat. Hetzelfde geldt voor ransuil, matkop en groene specht waarvan hooguit één broedpaar aanwezig is, maar op grond van de *quick scan* waarschijnlijk nul broedparen.

De voorgenomen ingreep zal naar verwachting niet leiden tot verstoring (met wezenlijke invloed) van broedvogels indien mitigerende maatregelen worden getroffen. Door de ingreep worden geen verbodsbepalingen jegens vogels overtreden indien mitigerende maatregelen worden getroffen.

2.8 Beschermde soorten ongewervelden

Voorkomen en functie

De volgende beschermde soorten ongewervelden zijn uit de regio (5 x 5 km) bekend en kunnen in principe ook in het plangebied voorkomen op grond van verspreiding en habitat: zwarte bosmier, kale bosmier en behaarde bosmier (Peeters *et al.*, 2004).

Tijdens het veldbezoek zijn twee grote nestkoepels van de kale bosmier gevonden in het zuidelijk deel van het plangebied, ten zuidwesten van de A1 (foto 3). Het plangebied fungeert als leefgebied voor deze soort. De overige soorten zijn niet vastgesteld en worden daarom ook niet in het plangebied verwacht.

Daarnaast is een aantal algemeen voorkomende soorten ongewervelden waargenomen zoals dagpauwoog, boomblauwtje, eikenpage, bont zandoogje, snortikker (soort sprinkhaan), bruine sprinkhaan, struiksprinkhaan, boskrekkel en ratelaar (soort sprinkhaan).

Foto 3. Koepelnest van kale bosmier binnen het plangebied ten zuidwesten van de A1.

Effecten en ontheffing

De ingreep zal naar verwachting leiden tot de vernietiging van leefgebied van de kale bosmier. Dit heeft geen invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort, omdat deze soort in het gehele Gooi algemeen voorkomt in alle bosrijke gebieden (zoals de bossen rond Bussumer-, Wester- en Zuiderheide, het Crailose Bos en de Gooise Noordflank; eigen waarneming G.J. Brandjes) en de ingreep daarom slechts betrekking heeft op een verwaarloosbaar gedeelte van het totale areaal van de soort in de regio. Voor deze soort geldt een vrijstelling in het kader van de Flora- en faunawet.

Tabel 2.8 Voorkomen van en effecten op beschermde soorten ongewervelden.

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke verbodsbepalingen overtreden?
kale bosmier	zeker	verlies leefgebied en vernietiging individuen	artikel 11

2.9 Beschermde gebieden

Status plangebied

Het plangebied 'Ecoduct A1' maakt geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Wél is het deelgebied ten zuidwesten van de A1 onderdeel van het Staatsnatuurmonument Bussumer- en Westerheide (Ministerie van LNV, N87-4340, 15 april 1987). Tevens maakt het plangebied deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Effecten en ontheffing

Het voorgenomen grondwerk van de ingreep heeft – uitgedrukt in oppervlakte – betrekking op slechts een zeer klein gedeelte (ca. één ha) van het totale aangrenzende natuurgebied (Bussumer- en Westerheide = ca. 400 ha). Bovendien bevat het plangebied (vrijwel) geen landschappelijke kenmerken en habitat- en vegetatietypen op grond waarvan de Bussumer- en Westerheide aanvankelijk zijn status van beschermd natuurgebied heeft verkregen: 'groot heidecomplex', 'kleine stukjes stuifzand', 'minder algemene plantengemeenschappen', 'uitgestrektheid', 'hoogteverschillen' en 'karakteristieke flora en fauna' (Ministerie van LNV, N87-4340, 15 april 1987).

Gezien het bovenstaande zijn de eventuele negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op Staatsnatuurmonument en EHS-gebied Bussumer- en Westerheide naar verwachting zeker niet *significant* negatief. Op grond van de status van (een deel van) het plangebied is echter in principe wél een vergunning nodig in het kader van de Natuurbeschermingswet, o.a. omdat wel *enig* negatief effect verwacht wordt, hoe minimaal ook (bijvoorbeeld het verwijderen van mierenhopen in het Staatsnatuurmonument), en daarnaast voor de volgende werkzaamheden:

- ontgronden, bodem verlagen, ophogen, egaliseren, ontginnen en graven;
- verwijderen van strooisel of humus.

De vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet kan verleend worden indien door de ingreep 'géén of aanvaardbare verslechtering of verstoring' van het Staatsnatuurmonument optreedt. Eén en ander kan onderzocht worden via een verslechterings- en verstoringstoets. Deze toets valt buiten het kader van de huidige *quick scan*.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Beschermde gebied

Het plangebied is gedeeltelijk onderdeel van het Staatsmonument Bussumer- en Westerheide en tevens onderdeel van de EHS. Effecten van de voorgenomen ingreep op het beschermde natuurgebied zijn naar verwachting niet *significant* negatief. Evenwel is een vergunning nodig in het kader van de Natuurbeschermingswet, o.a. om in het Staatsnatuurmonument te kunnen 'ontgronden, bodem verlagen, ophogen, egaliseren, ontginnen, graven en strooisel of humus te kunnen verwijderen'. De vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet kan verleend worden indien door de ingreep 'géén of aanvaardbare verslechtering of verstoring' van het Staatsnatuurmonument optreedt (te onderzoeken via een 'verslechterings- en verstoringstoets').

Beschermde soorten

In de onderstaande tabel zijn de zeker of mogelijk in het plangebied voorkomende beschermde soorten opgenomen, met een korte aanduiding van de effecten van de voorgenomen ingreep en de eventuele noodzaak voor ontheffingsaanvraag. Hierbij is ervan uitgegaan dat de mitigerende en compenserende maatregelen zoals verwoord in de volgende paragraaf zullen worden uitgevoerd.

Tabel 3.1 Voorkomen van en effecten op beschermde soorten en overtredingen Flora- en faunawet.

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke verbodsbepaling overtreden?	Ontheffing nodig?
kleine watersalamander, gewone pad en bruine kikker	mogelijk	verlies wintergebied	artikel 11	nee, algemene vrijstelling
konijn, bosmuis, mol en rosse woelmuis	zeker	verlies leefgebied en vernietiging individuen	artikel 11	nee, algemene vrijstelling
eekhoorn	zeker	vernietiging vaste rust- en verblijfplaats	artikel 11	ja
kale bosmier	zeker	verlies leefgebied en vernietiging individuen	artikel 11	nee, algemene vrijstelling
vleermuizen	zeker, aantal soorten nog onbekend	onvolledig bekend: nader onderzoek nodig	nog onvoldoende duidelijk	situatie nog onvoldoende bekend

Van de vleermuizen in het plangebied is de status nog onvoldoende bekend. Van de overige soorten is de gunstige staat van instandhouding op regionale schaal niet in het geding door de voorgenomen ingreep.

In de volgende paragraaf zijn aanbevelingen opgenomen om schade aan genoemde soorten te voorkomen of te compenseren.

Nader onderzoek

Naar het voorkomen van vleermuizen zal nader veldonderzoek moeten worden uitgevoerd. Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek kan het nodig zijn dat voor één soort of meer soorten ontheffing wordt verkregen en dat aanvullende mitigerende of compenserende maatregelen worden getroffen. Het aanvullende onderzoek dient te bestaan uit een aantal veldbezoeken in de periode na de winterrust (maart-april) en in de kraamperiode (mei-juli). Van de paarperiode (augustus-september) is reeds bekend dat het plangebied geen waarde van betekenis heeft voor vleermuizen (persoonlijke waarnemingen G.J. Brandjes).

3.2 Aanbevelingen

Hieronder worden enkele mitigerende of compenserende maatregelen aanbevolen, waarmee tevens invulling wordt gegeven aan de eis van zorgvuldig handelen en aan de zorgplicht.

Amfibieën

Om te voorkomen dat grote aantallen amfibieën gaan overwinteren in het plangebied wordt aanbevolen schuilmogelijkheden (boomstammen, puin etc.) te verwijderen. Door deze te verplaatsen naar omliggende geschikte gebieden blijven er potentiële overwinteringsplekken aanwezig in de omgeving.

Zoogdieren

In tegenstelling tot andere soorten zoogdieren vertonen rustende egels (in bijvoorbeeld een bladhoop of struweel) geen direct vluchtgedrag. Aanbevolen wordt daarom om voorafgaand aan het verwijderen van bladhopen, takkenbossen en opgaande beplanting deze na te kijken op de aanwezigheid van egels. Eventueel aangetroffen dieren kunnen verplaatst worden naar de omgeving.

Het verwijderen van bomen met nesten van de eekhoorn dient buiten het voortplantingsseizoen te gebeuren. Dit loopt doorgaans van februari tot april en van juli tot augustus.

Voor andere soorten worden geen specifieke maatregelen aanbevolen. De meeste in het terrein algemeen voorkomende dieren zullen wegtrekken naar geschikt terrein in de omgeving. Het wegvangen en verplaatsen van muizen wordt niet aanbevolen. Deze

dieren zijn zeer stressgevoelig, een belangrijk deel van de dieren zal naar verwachting de translocatie niet overleven.

Vogels

Werkzaamheden waarbij verstoring van broedvogels kan optreden, dienen voorkomen te worden. Daarom dienen werkzaamheden als het slopen van huizen, rooien van opgaande begroeiing en grondwerk buiten het broedseizoen te worden uitgevoerd. Voor vogels van bossen loopt het broedseizoen van half maart tot half september.

4 Literatuur

- Backes, C.W., P.J.J. van Buuren & A.A. Freriks (2004). Hoofdpijnen natuurbeschermingsrecht. Sdu Uitgevers, Den Haag.
- Bergmans, W. & A. Zuiderwijk, 1986. Atlas van Nederlandse amfibieën en reptielen en hun bedreiging. Vijfde herpetogeografische verslag. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bouwman, J., 2005. Vlinders (Lepidoptera) in de periode 2000-2004. In: Waarnemingenverslag ongewervelden 2005. EIS-Nederland, de Vlinderstichting en Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Leiden.
- Brandjes, G.J. & O. Langendorff, 2004. Inventarisatie amfibieën in het Gooi. Rapportage 1998-2003. Poelenwerkgroep 't Gooi, Bussum.
- Broekhuizen, S., Hoekstra, B., V. van Laar, C. Smeenk, & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bruyne, R. de., 2002. De Nauwe korfslak *Vertigo angustior* in Nederland (Mollusca: Gastropoda). Nederlandse Faunistische Mededelingen (16): 11-20.
- Gittenberger, E., A.W. Janssen, W.J. Kuijper, J.G.J. Kuiper, T. Meijer, G. van der Velde & J.N. de Vries, 1998. De Nederlandse Zoetwatermollusken. Recente en fossiele weekdieren uit zoet en brak water. Nederlandse Fauna 2. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden.
- Huijbregts, H., 2003. Beschermde kevers in Nederland. Nederlandse Faunistische Mededelingen 19-2003, pag. 1-27.
- Huijbregts, H., 2004a. Juchtleerkever *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Huijbregts, H., 2004b. Heldenbok *Cerambyx cerdo* (Linnaeus, 1758). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Huijbregts, H., 2004c. Gestreepte waterroofkever *Graphoderus bilineatus* (Degeer, 1774). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Huijbregts, H., 2004d. Vliegend hert *Lucanus cervus* (Linnaeus, 1758). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Janssen, J.A.M. & J.H.J. Schaminée, 2004. Europese Natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Janssen, S., 2003. Dagvlinders (Lepidoptera) in de periode 2000-2002. In: Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen 2003. EIS-Nederland, de Vlinderstichting en Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Leiden.
- Kalkman, V., R. Ketelaar & M. van der Weide, 2003. Libellen (Odonata) in de periode 2000-2002. In: Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen 2003. EIS-Nederland, de Vlinderstichting en Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Leiden.
- Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co Uitgevers en Importeurs bv, Haarlem / Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- Kleukers, R., 2003. Sprinkhanen en krekels in de periode 1996-2002. In: Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen 2003. EIS-Nederland, de Vlinderstichting en Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Leiden.
- Kleukers, R., E. van Nieukerken, B. Odé, L. Willemse & W. van Wingerden, 1997. De Sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera). Nederlandse Fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden.

- Lensink, R., J. Reitsma, S. Dirksen & J. van der Winden, 2001. Ecologische effecten van het structuurmodel Kust (gemeente Lelystad). Rapport 01-019, Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- Limpens, H., K. Mosterd & W. Bongers, 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- LNv, 1993. Structuurschema Groene Ruimte: het landelijk gebied de moeite waard. Ministerie van LNv, Den Haag.
- LNv, 2004. Besluit Rode lijsten flora en fauna. Ministerie van LNv, Den Haag.
- LNv, 2005a. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNv, Den Haag.
- LNv, 2005b. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNv, Den Haag.
- Mennema, J., A.J. Quené-Boterbrood & C.L. Plate, 1985. Atlas van de Nederlandse Flora. Deel 2. Zeldzame en vrij zeldzame planten. Uitgeverij Kosmos, Amsterdam.
- Meijden, R. van der, 1998. Interactieve Heukels' Flora van Nederland. CD-ROM. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- Meijden, R. van der, B. Odé, C.L.G. Groen, J.-P.M. Witte & D. Bal, 2000. Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. *Gorteria* 26-4: 85-208.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nederlands Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden.
- Nie, H.W. de, 1997. Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen (2e herziene druk). Media Publishing, Doetinchem.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit & H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- RAVON, 1999. Jaarverslag 1998. Reptielen, amfibieën en vissen, nr. 6. Jaargang 2, nr. 3, pag. 60-75.
- RAVON, 2005. Waarnemingenoverzicht 2003 & 2004. Reptielen, amfibieën en vissen, nr. 20. Jaargang 7, nr. 2, pag. 46-64.
- SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Nederlands Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden.
- Tax, M.H., 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Vlinderstichting, Wageningen.
- Timmermans, G., R. Lipmann, M. Melchers & H. Holsteijn, 2004. Gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra, 1994. Nederlandse oecologische flora: wilde planten en hun relaties 1 t/m 5. KNNV Uitgeverij / IVN, Utrecht.
- Woldendorp, H.E., 2005. Wetgeving natuurbescherming. teksten en toelichting. Editie 2005. Sdu Uitgevers. Den Haag.
- Zollinger, R., R. Creemers & F. Spikmans, 2003. Gegevensvoorziening vis- en amfibieënsoorten Annex II Habitatrichtlijn. Overzicht beste leefgebieden kamsalamander, grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bittervoorn en rivierdonderpad. RAVON, Nijmegen.
- Zuiderwijk, A. & G. Smit, 1990. De Nederlandse slangen in de jaren tachtig. Analyse van waarnemingen en beschrijving van landelijke verspreidingspatronen. *Lacerta* 49 (2).

Bijlage 1 Wettelijk kader

B1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden in het kort het wettelijk kader en de toepassing op ruimtelijke ingrepen en beheer beschreven. Het geeft weer hoe de wettelijke toetsingskaders door Bureau Waardenburg worden gehanteerd bij het opstellen van ecologische beoordelingen.

De bescherming van natuur in Nederland is vastgelegd in Europese en nationale wet- en regelgeving, waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§ 2.2), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§ 2.3). Tevens wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 2.4) en de Ecologische Hoofdstructuur (§ 2.5) bij ecologische toetsingen.

B1.2 Flora- en faunawet¹

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen. De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen.

De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)

- Artikel 8: Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, onwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
- Artikel 9: Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
- Artikel 10: Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
- Artikel 11: Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
- Artikel 12: Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
- Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en onthefingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader is begin 2005 gewijzigd door middel van een Algemene Maatregel van Bestuur, doorgaans aangeduid als de AMvB artikel 75. Er

¹ Deze paragraaf is in belangrijke mate gestoeld op de brochure 'Buiten aan het werk?' (LNV, 2005a).

gelden verschillende regels voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ingrepen en die in het kader van bestendig gebruik en beheer.

Er bestaan drie beschermingsregimes corresponderend met drie verschillende groepen beschermde soorten, opgenomen in drie bijbehorende tabellen in de LNV- brochure.

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn alle vogelsoorten en de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 4 van de Habitatrichtlijn of in Bijlage 1 van de AMvB artikel 75. Voor bestendig gebruik en beheer geldt ook voor deze soorten een vrijstelling, mits men werkt op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Voor verstoring (met wezenlijke invloed) van deze soorten kan geen vrijstelling of ontheffing worden verkregen. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud in de bosbouw en landbouw en uitvoering in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling worden genoemd als openbaar belang. Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt. Mitigatie (het vermijden of verzachten van negatieve effecten) en compensatie (het aanbieden van vervangend leefgebied) kunnen deel uitmaken van het zorgvuldig handelen.

Samenvatting toetsingskader Flora- en faunawet

Het toetsingskader van de Flora- en faunawet voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig gebruik en beheer luidt dus:

1. Komen er soorten uit Tabel 1 voor? Hiervoor geldt een vrijstelling. Alleen de zorgplicht is van toepassing.
2. Komen er soorten uit Tabel 2 voor? Dan geldt een vrijstelling (mits gedragscode) of moet ontheffing worden aangevraagd (lichte toetsing).

3. Komen er soorten uit Tabel 3 voor? Er geldt een vrijstelling voor bestendig gebruik en beheer (mits gedragscode; niet voor art. 10). In overige gevallen is altijd ontheffing nodig (uitgebreide toetsing).

B1.3 Natuurbeschermingswet 1998²

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet 1998) heeft als doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland. In de wet zijn vier categorieën beschermde gebieden te onderscheiden. De belangrijkste zijn de Natura 2000-gebieden (oftewel Vogel- en Habitatrichtlijngebieden oftewel Speciale Beschermingszones), aangewezen op grond van artikel 10a en de beschermde natuurmonumenten, aangewezen op grond van artikel 10. Een gebied kan niet tegelijkertijd Natura 2000-gebied en beschermd natuurmonument zijn. Voor reeds aangewezen beschermde natuurmonumenten die geheel of gedeeltelijk in een Natura 2000-gebied liggen, vervalt (te zijner tijd) de aanwijzing als beschermd natuurmonument voor dat deel dat in het Natura 2000-gebied ligt.

Aanwijzingsbesluiten van deze gebieden bevatten tenminste een kaart en een toelichting, waarin (voor Natura 2000-gebieden) de instandhoudingsdoelstellingen staan verwoord.

Voor Natura 2000-gebieden dient een beheersplan te worden opgesteld (artikel 19a). Hierin staat tenminste aangegeven wat de beoogde resultaten zijn met betrekking tot de beschermde natuurwaarden en welke maatregelen daarvoor in hoofdlijnen zullen worden genomen. Voor beschermde natuurmonumenten is een beheersplan mogelijk, maar niet verplicht.

Projecten en handelingen, die negatieve effecten op Natura 2000-gebieden kunnen hebben en die niet nodig zijn voor of verband houden met het beheer, zijn verboden. Hiervoor kan door Gedeputeerde Staten (of in uitzonderingsgevallen door de minister van LNV) vergunning worden verleend op grond van artikel 19d. Voor plannen (bij voorbeeld bestemmingsplannen, streekplannen, waterhuishoudingsplannen) geldt dat goedkeuring van het bevoegd gezag op grond van artikel 19j nodig is. Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als er negatieve effecten door 'externe werking' kunnen optreden.

De vergunning of goedkeuring kan pas worden afgegeven nadat een zogenaamde 'habitattoets' het bevoegd gezag de zekerheid heeft gegeven dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast en de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van de soorten niet verslechtert en dat er geen verstoring van soorten optreedt.

² Hierbij is in belangrijke mate gebruik gemaakt van de brochure 'Algemene handreiking natuurbeschermingswet 1998' (LNV, 2005b)

Habitattoets

Onder deze noemer valt de beoordelingsprocedure voor plannen, projecten en handelingen zoals genoemd in artikelen 19 d t/m 19j. De Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (LNV 2005b) onderscheidt een aantal stappen, die hieronder worden weergegeven. Sommige termen en stappen staan echter niet in de wet genoemd en komen ook niet in alle gevallen overeen met de tot dusverre gevolgde werkwijze.

In de 'oriëntatiefase' – voorheen ook wel 'voortoets' genoemd – wordt onderzocht of een plan, project of handeling (samen kortweg aangeduid als 'activiteit'), gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, mogelijk schadelijke gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. De gevolgen moeten worden beoordeeld in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten').

De oriëntatiefase kan drie uitkomsten hebben:

- Er zijn geen schadelijke gevolgen te verwachten. Er is geen vergunningsaanvraag, goedkeuringsverzoek of andere vervolgstap noodzakelijk.
- Er zijn mogelijk schadelijke effecten, maar deze zijn zeker niet significant. Er dient een vergunning of goedkeuring te worden (aan)gevraagd, na het uitvoeren van een 'verslechterings- en verstoringstoets' (zie onder).
- Het optreden van significant negatieve effecten kan niet worden uitgesloten. Er dient een vergunning of goedkeuring te worden (aan)gevraagd, na het uitvoeren van een 'passende beoordeling' (zie onder).

De verslechterings- en verstoringstoets dient uit te wijzen of er een reële kans bestaat op het optreden van negatieve effecten ten gevolg van de voorgenomen activiteit. Volgens de Handreiking (LNV 2005b) hoeft in deze fase geen rekening meer gehouden te worden met cumulatieve effecten. De verstoring- en verslechteringsstoets heeft twee mogelijke uitkomsten:

- De verslechtering en verstoring is aanvaardbaar. Het bevoegd gezag verleent vergunning dan wel geeft goedkeuring.
- De verslechtering en/of verstoring is onaanvaardbaar. De vergunning wordt geweigerd dan wel de goedkeuring wordt onthouden.

Aan de vergunning kunnen beperkende voorwaarden (mitigatie en compensatie, zie onder) worden verbonden.

De passende beoordeling is erop gericht om, op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake, alle aspecten van een plan, project of handeling te inventariseren, die de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar kunnen brengen. Hierbij moeten ook de cumulatieve effecten worden beoordeeld. De passende beoordeling kan drie uitkomsten hebben:

- Er treedt geen aantasting op. De vergunning dan wel goedkeuring wordt verleend.

- Negatieve effecten treden (mogelijk) wel op, maar deze zijn niet significant. Vergunning dan wel toestemming wordt verleend, mits de aantasting niet onaanvaardbaar is (zie boven).
- Er treden (mogelijk) wel significante effecten op. Dan volgt toetsing aan de zogeheten ADC-criteria:
 - Er zijn geen geschikte Alternatieven.
 - Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
 - Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Slechts als aan deze drie criteria is voldaan, mag het bevoegd gezag vergunning of goedkeuring verlenen.

Als er sprake is van aantasting van een gebied dat is aangewezen ter bescherming van prioritair natuurlijk habitat of een prioritaire soort, dient eerst door de minister van LNV aan de Europese Commissie advies te worden gevraagd. Bovendien is het aantal redenen van groot openbaar belang beperkt.

Het toetsingskader voor beschermde natuurmonumenten is zeer vergelijkbaar, echter de procedure en de speelruimte van het bevoegd gezag wijken op enkele ondergeschikte punten af.

Knelpunten

Voor de toepassing in de onderhavige beoordeling zijn de instandhoudingsdoelen leidend zijn bij het opstellen van zowel de passende beoordeling als het beheersplan. De procedure voor het vaststellen van instandhoudingsdoelen loopt nog; definitieve vaststelling wordt niet verwacht voor medio 2006. Daarom hanteert Bureau Waardenburg vooralsnog gegevens over het voorkomen van de beschermde natuurlijke habitats en soorten ten tijde van de aanwijzing c.q. aanmelding van de Natura 2000-gebieden. In de aanwijzingsbesluiten van de beschermde (of staats-) natuurmonumenten onder de oude Natuurbeschermingswet zijn vaak algemene beschrijvingen van natuurwaarden opgenomen, die zich soms slecht voor toetsing lenen.

Bovendien is er geen duidelijkheid over de criteria voor significantie van effecten. Deze dienen rekening te houden met de status en de gevoeligheid van de betrokken habitats en soorten. Teneinde een transparante en objectieve beoordeling van effecten te kunnen maken heeft Bureau Waardenburg een set criteria voor de bepaling van significantie opgesteld (Lensink *et al.* 2001), die in principe bij alle passende beoordelingen worden gehanteerd. Bij de effectinschatting wordt gedetailleerd rekening gehouden met de specifieke aard van de ingreep, het gebied en de betrokken soorten en habitats.

Zorgplicht

Artikel 19I legt aan een ieder een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te

beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

B1.4 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2004). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden geleverd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

B1.5 Ecologische Hoofdstructuur

De Planologische Kernbeslissing (PKB) Structuurschema Groene Ruimte (LNV, 1993) bevat de doelstellingen, de hoofdlijnen en de belangrijkste maatregelen van het nationaal ruimtelijk beleid voor o.m. natuur en landschap. Onderdeel hiervan is de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), die bestaat uit een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden verbonden door verbindingzones. De begrenzing van de EHS is een provinciale taak. De Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS) worden in provinciale streekplannen uitgewerkt; ruimtelijke plannen van gemeenten moeten hieraan worden getoetst. De PEHS is de afgelopen jaren in gebiedsplannen nader begrensd (vaak op perceelsniveau), waarbij per begrensde eenheid natuurdoeltypen zijn aangewezen.

In of in de nabijheid van beschermde natuurgebieden geldt het 'nee, tenzij'-regime. Nieuwe plannen, projecten of handelingen zijn niet toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten. Hiervan kan alleen worden afgeweken als er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van redenen van groot openbaar belang. In dat geval moet de initiatiefnemer maatregelen treffen om de nadelige effecten weg te nemen of te ondervangen, en waar dat niet volstaat te compenseren door het realiseren van gelijkwaardige gebieden, liefst in of nabij het aangetaste gebied. Ook financiële compensatie is mogelijk.